

Toimeentulotukiuudistus haastoi kuntien ja Kelan yhteistyön: kuntakyselyn tuloksia

Päätulokset

- Työnjako toimeentulotuen myöntämisen käytännössä haakee vielä muotoaan.
- Asiakkaat eivät ohjautu tarkoituksenmukaisesti Kelasta kunnan palveluihin.
- Kuntien sosiaalihuollossa käytetään paljon aikaa Kelan perustoimeentulotukipäätösten selvittelyyn.
- Kuntakohtainen vaihtelu asiakkaiden saamassa tuessa ja palveluissa on edelleen suurta.

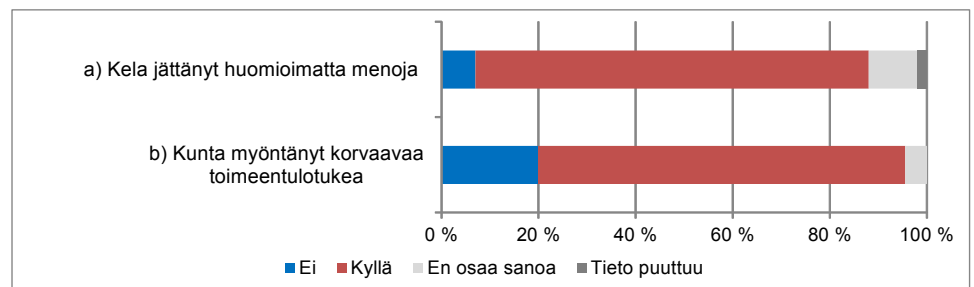
TOIMEENTULOTUKIUUDISTUS

Kela on vastannut perustoimeentulotuesta 1.1.2017 lähtien, kuntien edelleen hoitaessa täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea. Siirtoa valmisteltiin vuodesta 2014 lähtien (HE 358/2014) ja lainsäädännön kokonaisuus saatiin lopulta valmiiksi marras-joulukuussa 2016 (HE 217/2016). Käytännössä uudistus merkitsi sitä, että suurimman osan toimeentulotuesta myöntää nykyisin Kela kuntien sijaan. Vuonna 2016 perustoimeentulotuen osuus toimeentulotuen bruttomenoista oli 88,7 prosenttia, täydentävän toimeentulotuen osuus 8,0 prosenttia ja ehkäisevän toimeentulotuen osuus 2,3 prosenttia (THL 2017). Näin ollen muutosta voidaan pitää varsin merkittävänä.

Työnjako toimeentulotuen myöntämisessä vasta vakiintumassa

Aikuissosiaalityön päälliköille osoitettuun kyselyyn syksyllä 2017 tulleet vastaukset kertovat, että Kelan ja kuntien välinen työnjako ja yhteistyökäytännöt toimeentulotukiasioissa eivät olleet vielä hioutuneet kuntoon.

Toimeentulotuen muutoslain (815/2015) mukaan kunta käsittelee täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea koskevan hakemuksen vasta sen jälkeen, kun Kela on tehnyt päätöksen perustoimeentulotuesta vastaavalle ajalle. Kii-reellisessä tapauksessa kunta voi tehdä päätöksen ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä ilman Kelan päätöstä (STM 2017). Toimeentulotukiasioiden hoitaminen vaatii nykytilanteessa Kelan ja kunnan sujuvaa yhteistyötä. Kysyimme sosiaalityön päälliköiltä, miten työnjako toimeentulotuksessa on toiminut (ks. kuvio 1). Vastausten jakaumat osoittavat, ettei syksyllä 2017 oltu vielä tilanteessa, jossa työnjako olisi ollut selkeä kaikille.

Kuvio 1.

Perustoimeentulotuen paikkaaminen kunnassa. a) Onko Kela viimeisen kuukauden aikana jättänyt huomioimatta sellaisia asiakkaiden menoja, jotka nähdäksenne kuuluisivat perustoimeentulotuella katettaviksi? b) Onko kunnassanne myönnetty toimeentulotukea viimeisen kuukauden aikana menoihin, jotka kuuluisi kattaa perustoimeentulotuella?

Kirjoittajat:

Sanna Blomgren
Tutkija, THL

Paula Saikkonen
Erikoistutkija, THL

Vastaajista 81 prosenttia totesi Kelan jättäneen huomioimatta menoja, jotka kuuluisivat perustoimeentulotuella katettavaksi, kun vain 7 prosenttia ilmoitti, että Kela ei ole jättänyt huomioimatta tällaisia menoja. Avovastausten perusteella tähän yksi osaselitys on se, että toimeentulotuen hakijalla on toimeentulotukilaskelman mukaan pieni ylijäämä eikä näin ollen mahdollisuutta saada perustoimeentulotukea, mutta tilanne muuttuu esimerkiksi lääkekustannusten aktualisoitumisen myötä.

Suurin osa (76 %) kunnista oli myös myöntänyt toimeentulotukea sellaisiin menoihin, jotka kuuluisi kattaa perustoimeentulotuella. Vain viidennes vastaajista katsoi, ettei kunta ole myöntänyt toimeentulotukea tällaisiin menoihin. Jatkoksi kysyimme avokysymyksellä, minkälaisiin menoihin toimeentulotukea näissä tilanteissa on myönnetty. Vastauksissa eniten mainintoja tuli lääkkeistä mutta myös asumismenot, vuokratuudet ja terveydenhuoltomenot keräsivät lukuisia mainintoja. Vastaukset ovat hyvin linjassa eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle tehtyjen kanteluiden kanssa. Kelan päästyä seitsemän päivän käsittelyaikaan, on kanteluita tullut Kelan menettelystä tulojen ja menojen (erityisesti asumismenojen) arvioinnissa ja maksusitoumuksien myöntämisestä lääkkeisiin ja terveydenhoitomenoihin. (Ks. Jackson 2017.)

Samansuuntaisia ovat Kuntaliiton (2017) tekemän erilliskyselyn tulokset. Sen mukaan kunnat myöntävät ehkäisevää toimeentulotukea toisinaan sellaisiin menoihin, jotka kuuluisivat perustoimeentulotuella katettavaksi. Kuntien resursseja syö myös se, että ne joutuvat neuvomaan asiakkaita merkittävästi ennakoitua enemmän perustoimeentulotuen kysymyksissä.

Toimeentulotuen käsittelyyn käytetään kunnissa edelleen melko paljon työaikaa, mitä ennakoitiin jo ennen siirtoa (Blomgren ym. 2016b). Kelassa toimeentulotuen ohjeistuksia ja käsittelykäytäntöjä parannetaan jatkuvasti asiakkaita ja sidosryhmiä kuullen, mutta tätä kyselyaineistoa kerättäessä elokuukuussa 2017 kuntien aikuissosiaalityön päälliköt kertoivat monista puutteista Kelan perustoimeentulotuen käsittelyssä, mikä heijastuu kunnissa tehtävään sosiaalialan työhön.

Kelan ja kuntien yhteistyössä ja tiedonvaihdoissa parannettavaa

Sosiaalityön päälliköiden mukaan Kelan ja kuntien välinen yhteistyö sujuu alueilla pääosin hyvin (ks. kuvio 2). Tosin jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteen kanssa olevia löytyy hieman alle viidennes (18 %). Sujuvasta yhteistyöstä huolimatta sosiaalihuollon asiakastyössä katsotaan kuluvan liikaa aikaa perustoimeentulotuen käytäntöjen selvittämiseen. Vastaajista 74 prosenttia oli tätä mieltä. Lisäksi Kelan ja kunnan välisessä yhteistyössä on monia muitakin kehittämisen paikkoja.

Sosiaalityön palveluita tarvitsevat ihmiset tulisi ohjata Kelasta kuntiin. Tavoitteena on, että asiakkaat saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti siten, ettei asiakkaiden tilanne ainakaan huonone. Vastaajista reilusti yli puolet (60 %) oli kuitenkin samaa mieltä siitä, että asiakkaiden ohjauksessa Kelasta kuntaan on suuria puutteita. Lisäksi 71 prosenttia vastaajista katsoi, että sosiaalihuollon asiantuntemusta esimerkiksi perusosan alentamisen yhteydessä tai asumiseen liittyvissä kysymyksissä ei huomioida riittävästi Kelassa, kun siellä päätetään perustoimeentulotuesta.

Näin kysely tehtiin

THL:n toimeentulotuen kunta-kysely toteutettiin elo-joulukuussa 2017 kaksivaiheisesti. Aikuissosiaalitoimen johtajille ja päälliköille suunnattu sähköinen kysely lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kaupunkimaisiin ja taajaan asutuihin kuntiin sekä niihin maaseutumaisiin kuntiin, jotka ovat mukana kuntayhtymissä tai yhteistoiminta-alueilla. Kysely toteutettiin sekä suomen- että ruotsinkielisenä.

Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä 111 eri kunnasta, kuntayhtymästä tai yhteistoiminta-alueelta. Joistakin kunnista tuli useampi vastaus. Vastaukset edustavat yhteensä 213 Manner-Suomen kuntaa, kun huomioidaan kuntayhtymissä ja yhteistoiminta-alueilla mukana olevat kunnat. Vastaus saatiin kaikista kaupunkimaisista kunnista ja vain neljän taajaan asutun kunnan vastaus jäi puuttumaan.

Suurin vastaajaryhmä olivat sosiaalitoimen esimiehet sisältäen johtavat sosiaalityöntekijät. Vastaajissa oli melko paljon myös sosiaalitoimen päälliköitä ja johtajia. Yksittäisiä vastauksia tuli sosiaalityöntekijöiltä sekä tiimeiltä.

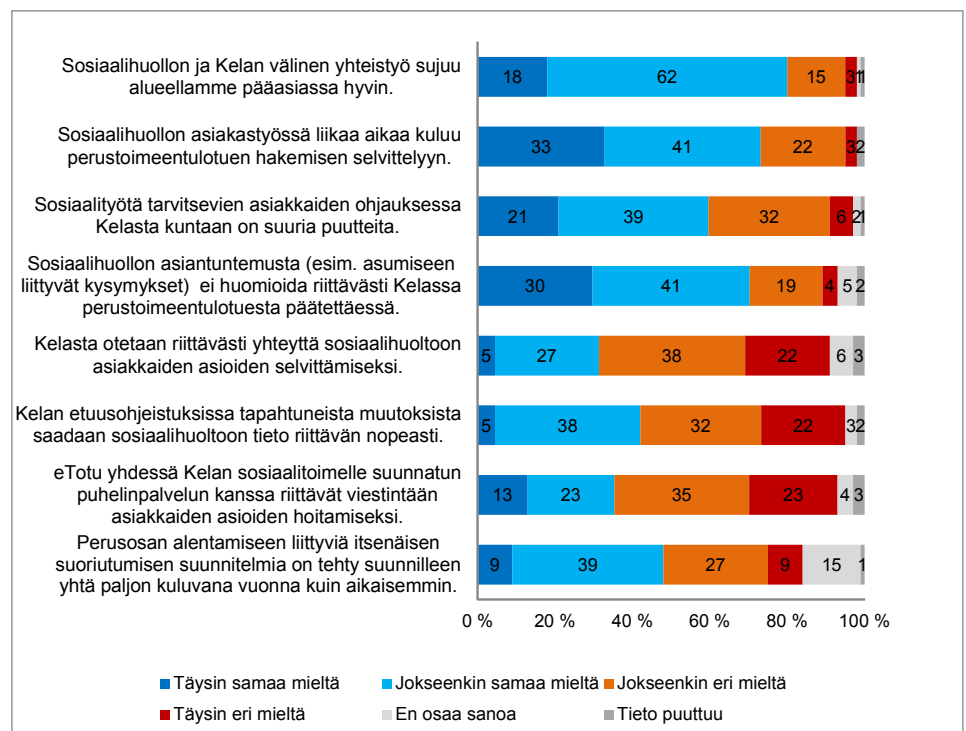
Kun sosiaalitoimen päällikkö oli vastannut kyselyyn, häntä pyydettiin välittämään työntekijöille osoitettu sähköinen kysely niille alueen sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille, jotka työskentelevät aikuisten parissa tehtävässä sosiaalitoimessa. Kysely toteutettiin sekä suomen- että ruotsinkielisenä.

Työntekijäkyselyyn saatiin vuoden 2017 syyskuun ja joulukuun välisenä aikana yhteensä 369 vastausta. Vastaajista 51 % oli sosiaaliohjaajia ja 42 % sosiaalityöntekijöitä. Vastaajissa oli myös joitain johtavia sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Loput työskentelevät vaihtelevilla nimikkeillä.

Kaikkia vastaajia pyydettiin pääsääntöisesti arvioimaan tilannetta viimeisen kuukauden ajalta, jotta voitaisiin muodostaa kuva siirtymäkauden jälkeisestä ajasta ja syksyyn mennessä vakiintuneista käytännöistä.

Yhteistyön katkoksellisuudesta kertoo sekin, että vain hieman yli kolmannes vastaajista katsoi, että Kelasta otetaan riittävästi yhteyttä sosiaalihuoltoon asiakkaiden asioiden selvittämiseksi. Tiedonkulun nähtiin toimivan muutenkin puutteellisesti. Yli puolet vastaajista (54 %) koki, että Kelan etuusohjeistuksen muutoksista ei saada riittävän nopeasti tietoa kuntiin. Suuri osa (58 %) piti myös Kelan ja kunnan välisiä viestintäkanavia riittämättöminä asiakkaiden asioiden hoitamiseksi (ks. kuvio 2).

Yksi konkreettinen yhteistyön paikka on toimeentulotuen perusosan alentaminen. Perusosaa voidaan alentaa, jos joku toimeentulotukilain 10 §:n ehtoista täyttyy, toimeentulotuen saaja esimerkiksi kieltäytyy työvoimapolitiisesta toimenpiteestä. Päätöksentekijällä on kuitenkin mahdollisuus käyttää harkintaa, sillä alentamista ei lain mukaan saa tehdä, jos se vaarantaisi ihmisen välttämättömän toimeentulon tai johtaisi muuten kohtuuttomaan tilanteeseen.

Kuvio 2. Kuntien ja Kelan yhteistyö (n=111).

Kunnissa perusosan alentaminen ei ollut kovin yleisesti käytössä (Karjalainen ym. 2013) ja päätös alentamisesta johti yleensä sosiaalitoimen suunnitelman laatimiseen (Vogt & Sjöholm 2014). Nykytilanteessa Kelan virkailija varoittaa asiakasta mahdollisesta perusosan alentamisesta, seuraavassa päätöksessä se voidaan tehdä ja tämän jälkeen asiakas ohjataan kuntaan. Kelasta lähtee ilmoitus perusosan alentamisesta kuntaan ja kunnan tehtävänä on tavoittaa asiakas ja tehdä suunnitelma tilanteen parantamiseksi.

Asiakkaiden ohjautuminen Kelasta sosiaalihuollon palveluihin ei suju nykytilanteessa mutkattomasti. Vaikka perusosan alentamiseen liittyviä palvelutarveilmoituksia lähetettiin Kelasta kuntiin vuoden 2017 aikana yhteensä 24 449 kappaletta (Kelasto), vajaa puolet (48 %) sosiaalitoimen johtajista ilmoitti, että perusosan alentamiseen liittyviä itsenäisen suoriutumisen suunnitelmia tehdään suunnilleen yhtä paljon kuin aiemminkin (ks. kuvio 2). Sosiaalityötä tarvitsevia asiakkaita ei aina tavoiteta, vaikka heitä Kelasta sosiaalihuoltoon ohjataan.

Toimeentulotuen tutkimuksesta ja tilastoinnista

Toimeentulotuki uudistuksen myötä on Kelassa otettu käyttöön valtakunnallinen toimeentulotuen asiakastietojärjestelmä, joka mahdollistaa uudenlaisia tilastoja ja aikaisempaa merkittävästi nopeammin. Sen sijaan ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen osalta tiedot kerätään edelleen vanhaan tapaan kunnilta kyselyillä. THL vastaa tilastojen koostamisesta.

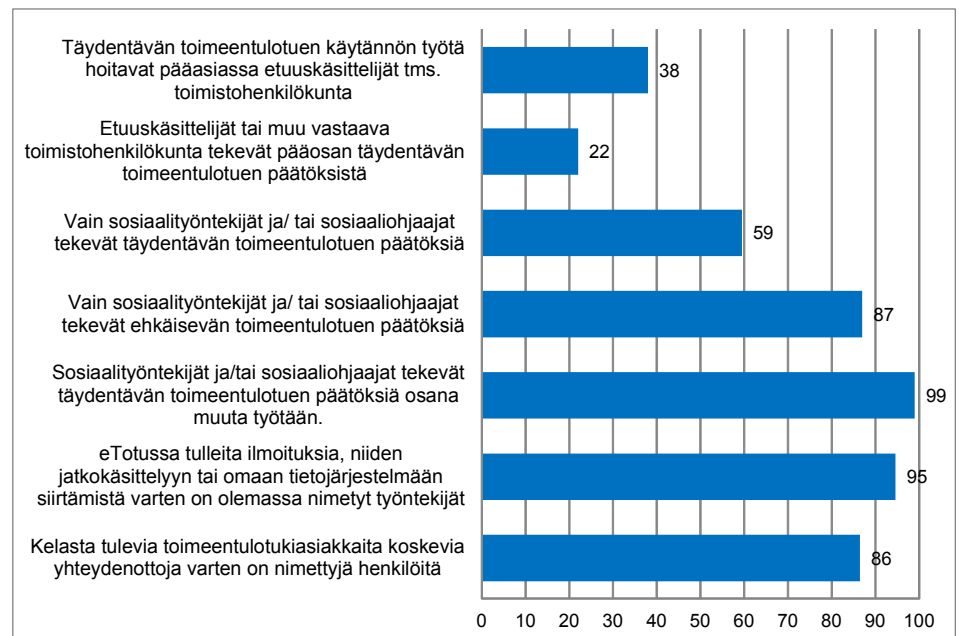
Nämä kaksi toimijaa tutkivat myös asiakkaiden asemaa toimeentulotuki uudistuksessa. Kela tutkii omaa asiakasunkaansa, sen saamia palveluita ja tulonsiirtoja. THL puolestaan keskittyy toimeentulotukea saaviin sosiaalihuollon asiakkaisiin kunnissa. Yhteistyössä yritetään lisätä tietoa myös niistä asiakkaista, jotka jäävät Kelan ja kunnan välimaastoon saamatta tarvitsemaansa tukea.

Kunnissa henkilöstömuutoksia ja uusi tiimejä

Kunnissa koettiin toimeentulotuki uudistukseen valmistautuminen jossain määrin riittämättömänä vielä uudistukseen voimaan tulon kynnyksellä vuoden 2016 lopulla (Blomgren ym. 2016b). Yhtenä muutoksena tuolloin ennakoitiin etuuskäsittelijöiden väheneminen, mikä tehdyn kyselyn perusteella on toteutunut. Tästä huolimatta kuntien sosiaalihuollossa on edelleen etuuskäsittelijöitä ja toimistohenkilökuntaa toimeentulotuen käsittelyn tehtävissä: vastaajista 38 prosenttia totesi, että heidän alueellaan täydentävän toimeentulotuen käytännön työtä hoitavat pääasiassa etuuskäsittelijät tai muu vastaava toimistohenkilökunta (ks. kuvio 3). Noin viidennes vastaajista (22 %) ilmoitti, että heillä etuuskäsittelijät tai näitä vastaavat toimistotyöntekijät tekevät pääosan täydentävän toimeentulotuen päätöksistä.

Lähes kaikkialla (99 % vastaajista) sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat osallistuvat täydentävän toimeentulotuen päätösten tekemiseen osana muuta työtään ja monin paikoin sosiaalialan ammattilaiset ovat ainoita, jotka tekevät näitä päätöksiä (59 % vastaajista). Ehkäisevä toimeentulotuki on edelleen pitkälti sosiaalialan ammattilaisten työväline, sillä 87 prosenttia ilmoitti, että heidän alueellaan vain sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat tekevät ehkäisevän toimeentulotuen päätöksiä (kuvio 3).

Kunnat ovat rakentaneet uusia toimintakäytäntöjä Kelan kanssa tehtävään yhteistyöhön toimeentulotukiasioiden käsittelyssä. Kyselyn vastaajista 95 prosenttia totesi, että Kelasta tulevien toimeentulotukeen liittyvien ilmoitusten jatkokäsittelyyn on nimetty tietty tiimi, yksikkö tai yksittäisiä työntekijöitä. Suurimmassa osassa sosiaalitoimistoja on myös nimetyt henkilöt, joihin Kelan virkailijat voivat ottaa yhteyttä toimeentulotukiasiakkaita koskevilla asioilla.

Kuvio 3. Toimeentulotukeen liittyvät käytännöt kunnissa, % (n=111).

Työkäytäntöjen uudistamista

Toimeentulotuki uudistus on vain yksi monista viime vuosina tehdyistä ja suunnitteilla olevista uudistuksista. Käytännössä tämä tekee mahdolliseksi arvioida juuri toimeentulotuki uudistuksen vaikutuksia sosiaalihuoltoon ja sen asiak-

KIRJALLISUUTTA

Blomgren, S. Karjalainen, J. Karjalainen P., Kivipelto, M., Saikkonen, P. & Saikku, P. (2016a) Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Helsinki: THL Raportti 4.

Blomgren S, Karjalainen J, Karjalainen P, Kivipelto M (2016b) Kuntien valmistautuminen perustoimeentulotuen Kela-siirtoon – THL:n haastattelututkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

HE 358/2014, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Finlex, <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140358> [Luettu 23.2.2018]

HE 217/2016, Finlex <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160217> [Luettu 23.2.2018]

Jackson, R (2017): Kelan toimeentulotuki eduskunnan apulaisoikeusmiehen ratkaisujen valossa. Esitys seminaarissa 23.11. <https://www.slideshare.net/kelantutkimus/toimeentulotuki-eduskunnan-oikeusasiamiehen-ratkaisujen-valossa> [Luettu 23.2.2018]

Karjalainen, J. Kuivalainen, S. Hannikainen-Ingman K., Mukkila, S. (2013) Keppi ja porkkana toimeentulotuen työkaluina - toimeentulotuki ja kannustimet. Teoksessa Kuivalainen S. (toim.) Toimeentulotuki 2010-luvulla. Helsinki: THL Raportti 9 s.189-214.

Kuntaliitto (2017) Kuntien kustannus- ja resurssikysely Kela-siirrossa 1-8/2017.

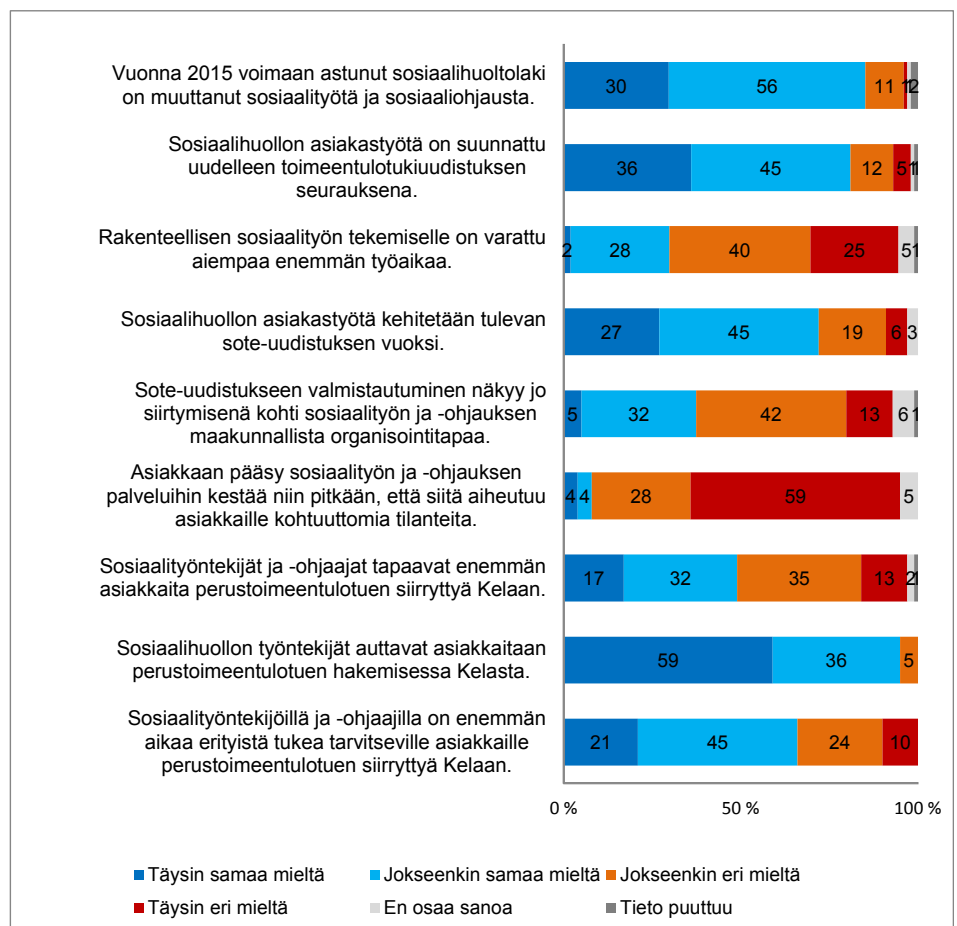
Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta (817/2015) Finlex, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150815> [Luettu 23.2.2018]

STM (2017) Toimeentulotukea koskevaan lainsäädäntöön muutoksia 1.1.2017 alkaen. Kuntainfo 3/ 2017. Helsinki: STM. http://stm.fi/documents/1271139/3899844/20170213_Kuntainfo_3_2017_+3ii17_verkkoon.pdf/8c83d052-e0a4-4e23-a32f-f792dcd1a908

kaisiin, vaikka se eittämättä on muokannut ja tulee vielä merkittävästi muuttamaan aikuissosiaalityötä.

Vuonna 2015 astui voimaan uusi sosiaalihuoltolaki, joka on muuttanut vastaajien mielestä hieman enemmän sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta (86 % vastaajista samaa mieltä) kuin mitä toimeentulotuki uudistus on tehnyt (81 % vastaajista samaa mieltä, ks. kuvio 4). Uusi sosiaalihuoltolaki ei ole näkynyt vielä rakenteellisen sosiaalityön lisääntymisenä, sillä vain noin kolmannes (30 %) on sitä mieltä, että rakenteelliselle sosiaalityölle on varattu aiempaa enemmän työaika. Kuntakentällä odotetaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, joka on vaikuttanut jo sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen organisoitumiseen, vaikka maakunnallinen organisoitintapa ei vielä kaikissa kunnissa ole hahmolla (ks. kuvio 4).

Kunnissa uudistukset näkyvät eri tavoin sosiaalihuollon työkäytännöissä. Sosiaalityön päälliköistä suurin osa (87 %) oli sitä mieltä, ettei pääsy sosiaalihuollon palveluihin kestä niin pitkään, että siitä seuraisi asiakkaille kohtuuttomia tilanteita. Suurempaa variaatiota vastauksissa on kysyttäessä siitä, tapaavatko sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat enemmän asiakkaita perustoimeentulotuen siirryttyä Kelaan. Miltei samansuuruiset osuudet ovat väittämän kanssa samaa mieltä (49 %) ja eri mieltä (48 %).

Kuvio 4. Sosiaalihuollon tilanne ja työkäytännöt uudistusten jälkeen (n=111).

Tulos ei ole yllättävä siihen nähden, että kunnissa on ollut erilaisia tapoja järjestää sosiaalityötä ja -ohjausta ennen uudistusta (ks. Blomgren ym. 2016a). Nämä vanhat rakenteet osaltaan vaikuttavat siihen, miten valtakunnalliseen uudistukseen paikallisesti sopeudutaan. Sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat joutu-

KIRJALLISUUS JATKUU

THL (2017) Toimeentulotuki 2016. Tilastoraportti 46/ 2017. Helsinki: THL. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017120155186>

Vogt E & Sjöholm M. (2014) Etuus- käsittelyä ja aikuissosiaalityötä. Toimeentulotuki- ja aikuissosiaalityön kuntakyselyn 2013 päätulokset. Uutta kunnista 2/2014. Helsinki: Kuntaliitto.

vat nykytilanteessa myös auttamaan asiakkaitaan perustoimeentulotuen hakemisessa Kelasta (95 % samaa mieltä), mikä sekä voi näkyä asiakastapaamisten lisääntymisenä. Toisaalta kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöillä ja -ohjaajilla on nykyisin enemmän aikaa erityistä tukevia tarvitseville asiakkaille, mikä voi kertoa toimeentulotukityöstä vapautuneesta ajasta.

ASIAKKAIDEN SAAMASSA TUESSA JA PAVELUSSA VAIHTELUA

Toimeentulotukiuudistuksen vaikutusten arviointi ei ole ongelmaton. Voidaan kuitenkin todeta, että kunnallisessa sosiaalihuollossa näyttää kuluvan nyt tarpeettoman paljon aikaa perustoimeentulotuen kysymyksissä, jotka lähtökohtaisesti kuuluisivat Kelan hoidettavaksi. Kovin luotettavaa kuvaa ei tosin ole siitäkään, minkä verran sosiaalityössä käytettiin aikaa toimeentulotuen myöntämiseen ennen perustoimeentulotuen siirtymistä Kelaan. Näin ollen on mahdollista sanoa täsmällisesti, minkälainen muutos ajankäytössä on tapahtunut. Kunnat ovat järjestäneet sosiaalihuollon palveluita eri tavoin, mikä luonnollisesti vaikuttaa myös nykytilanteessa: muutos on vaikuttanut eri tavoin eri kunnissa.

Toimeentulotukiuudistusta valmisteltaessa kunnissa pohdittiin erityisesti sitä, saavatko kaikkein vaikeimmissa tilanteissa olevat asiakkaat tarvitsemansa avun. Tehdyn kyselyn perusteella huoli ei ole ollut turha. Sosiaalityötä tarvitsevien asiakkaiden ohjauksessa ja siirtymisessä Kelasta sosiaalihuollon palveluihin nähdään olevan vielä paljon puutteita. Huoli asiakkaiden asemasta ja oikeuksien toteutumisesta sekä ongelmien kasautumisesta näkyy erityisesti sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille suunnatun kyselyn vastauksissa, joista tulaaan raportoimaan toisessa julkaisussa.

Toimeentulotukiuudistus ei ole sujunut parhaalla mahdollisella tavalla. Tarkoituksena muun muassa oli lisätä yhdenvertaisuutta, helpottaa eri etuuksia saavien asiakkaiden tilannetta ja vähentää kahdella luukulla asiointia. Kaikkein eniten tukea tarvitsevat asiakkaat joutuvat asioimaan edelleen kahden viranomaisen luona. Heille uusi uudistus on myös aiheuttanut ongelmia. Sen sijaan vain perustoimeentulotukea tarvitsevat ja sitä sähköisesti hakevat asiakkaat ovat hyötynet uudistuksesta.

Näyttää siltä, että Kelan ja kuntien täytyy panostaa yhteistyöhön aiempaa enemmän ja luoda uusia tiedonvaihdon tapoja ja yhteistyön käytäntöjä, jotta heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä pystyttäisiin jatkossa tukemaan nykyistä aikaisemmin ja paremmin. Myönteistä on se, että suuri osa sosiaalityön päälliköistä kokee yhteistyön Kelan kanssa toimivaksi. Myönteinen kokemus mahdollistaa käytäntöjen parantamisen.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-093-8 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-093-8>

www.thl.fi/

Tämän julkaisun viite Blomgren S., Saikkonen P. Toimeentulotukiuudistus haastoi Kelan ja kuntien yhteistyön: kuntakyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 7, maaliskuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.